bannið, sem tekið hefðu sandnám þetta á leigu af Reyðarfjarðarhreppi. Fógeti upplýsti gerðarbeiðanda um, að innan einnar viku þyrfti að höfða mál til staðfestingar lögbanninu, ef það ætti ekki að falla úr gildi.

Miðvikudaginn 20. maí 1964.

Nr. 84/1964. **Gísli G. Ísleifsson f. h. John Smith**
gegn
Ákæruvaldinu.

Dómendur:
hæstaréttardómararnir Þórður Eyjólfsson, Gizur Bergsteinsson og Jónatan Hallvarðsson og Ármann Snævarr prófessor og Einar Arnalds yfirborgardómari.

Kærumál. Ákæra gegn útlendum togaraskipstjóra um fiskveiðabrot og brot gegn 261. gr. siglingalaga nr. 56/1914 og 4. mgr. 220. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940. Ákærði hafði eigi komið fyrir dóm hér á landi, en ákæran verið birt honum á heimili hans í Skotlandi réttilega að þess lands lögum. Að svo vöxnu máli og samkvæmt 129. gr. laga nr. 82/1961 varð ákærunni eigi að sinni framfylgt, að því er varðaði greind ákvæði siglingalaga og almennra hegningarlaga. Hins vegar mátti ákæran þegar ganga til dóms, að því er tók til ætlaðs fiskveiðabrots ákærða.

Dómur Hæstaréttar.

Kærandi hefur samkvæmt heimild í 124. gr. laga nr. 82/1961 skotið máli þessu til Hæstaréttar með kæru 6. marz 1964 og krafizt þess, að hinum kærða úrskurði verði hrundið, málinu verði vísað frá dómi og ríkissjóði dæmt að greiða honum málsvarnarlaun í héraði og fyrir Hæstarétti.

Saksóknari ríkisins krefst þess, að hinn kærði úrskurður verði staðfestur og ákærða, John Smith, verði dæmt að greiða allan kostnað af kærumálinu.

Svo sem rakið er í dómi Hæstaréttar 25. júní 1963 og hinum kærða úrskurði, veitti varðskipið Óðinn b/v Milwood, A 472, hinn 27. apríl 1963 eftirför út úr íslenzkri landhelgi vegna ætlaðs fiskveiðibrots. Varðskipið stöðvaði

togarann, eftir langa eftirför á úthafinu, og var honum siglt undir stjórn varðskipsmanna til Reykjavíkur. Var togarinn þar í haldi frá 29. apríl 1963 til síðla í ágúst s. á., er hann var leystur með úrskurði sakadóms Reykjavíkur, uppkveðnum 26. ágúst, gegn bankatryggingu, að fjárhæð kr. 1.200.000.00, fyrir hvers konar greiðslum, svo sem fésektum, skaðabótum og kostnaði, sem leiða kynni af athæfi því, er ákærði, John Smith, er saksóttur fyrir með ákæru saksóknara ríkisins, dags. 18. júní 1963.

Ákærði komst undan, þá er b/v Milwood var tekinn. Við réttarrannsókn málsins var því eigi unnt að dómprófa ákærða. Að fram farinni rannsókn, gaf saksóknari út ákæru á hendur ákærða. Var honum birt ákæran 20. og 21. ágúst 1963 að heimili hans, Grampion Road 101, Aberdeen, með löglegum hætti að lögum Skotlands.

Með skírskotun til rökstuðnings sakadóms verður eigi talið, að eftirför eftir b/v Milwood hafi slitnað.

Ákæruatriðin eru tvö:

I. Ákærði er saksóttur fyrir að „hafa um kl. 0535“ hinn 27. apríl 1963, „meðan varðskipið Óðinn veitti togaranum Milwood, A 472, eftirför og sigldi samhliða honum frá vettvangi fiskveiðibrotsins í því skyni að færa togarann og skipstjóra hans til hafnar, gerzt sekur um að sigla togaranum þannig að varðskipinu með stefnubreytingum án tilskilinna merkjagjafa, að árekstur varð ekki umflúinn, og skemmdir hlutust af á báðum skipunum“. Telur saksóknari „þetta varða við 261. gr. siglingalaga nr. 56/1914 og 220. gr., 4. mgr., almennra hegningarlaga nr. 19/1940“. Hámark refsingar samkvæmt 261. gr. laga nr. 56/1914 er allt að 2 ára fangelsi, sbr. 268. gr. laga nr. 19/1940, og hámark refsingar samkvæmt 4. mgr. 220. gr. laga nr. 19/1940 er allt að 4 ára fangelsi. Meginmáli skiptir, er dæma skal ákæru á hendur sökunaut fyrir brot á þessum refsiákvæðum, hvert var hugarfar hans á þeim tíma, er verknaður sá var framinn, sem saksótt er fyrir. Hugarfar sökunauts verður eigi kannað til hlítar í slíku máli sem því, sem hér er til meðferðar, nema með dómprófun á söku-

naut sjálfum. Af ákvæði 129. gr. laga nr. 82/1961 þykir mega leiða þá meginreglu, að refsimál skuli svo fremi dæma á hendur sökunaut, sem fjarvistum er, að málið sé örugglega fullrannsakað og sökunaut hafi verið veittur kostur á að færa fram vörn og fá verjanda. Þar sem ákærði hefur eigi verið dómprófaður, hefur undirstöðusjónarmiðum 129. gr. eigi verið fullnægt, að því er varðar það ákæruatriði, sem hér undir I greinir, þ. e. ætlað brot hans gegn 261. gr. laga nr. 56/1914 og 4. mgr. 220. gr. laga nr. 19/1940. Verður því samkvæmt 129. gr. laga nr. 82/1961 að fresta dómtöku málsins um þetta ákæruatriði.

Kröfu Landhelgisgæzlunnar á hendur ákærða um skaðabætur fyrir tjón af völdum árekstrarins ber einungis undir sakadóm í sambandi við refsikröfuna, sbr. 3. mgr. 146. gr. laga nr. 82/1961. Eru því eigi skilyrði til, að sakadómur dæmi skaðabótakröfuna að sinni.

II. Þá er ákærði saksóttur „fyrir að hafa gerzt sekur um fiskveiðibrot samkvæmt 2. gr. reglugerðar nr. 3 11. marz 1961 um fiskveiðilandhelgi Íslands, sbr. lög nr. 44 5. apríl 1948 og lög nr. 33 19. júní 1922, sbr. enn fremur 1. mgr. 1. gr. laga nr. 5 18. maí 1920 um bann gegn botnvörpuveiðum, sbr. 1. gr. laga nr. 6 17. febrúar 1959 um breyting á þeim lögum, með því að vera að botnvörpuveiðum á nefndum togara í Meðallandsbug árla morguns, um kl. 0520, laugardaginn 27. apríl 1963, innan fiskveiðilandhelgi Íslands, eins og hún er ákveðin í 1. gr. fyrrnefndrar reglugerðar nr. 3/1961, og innan við svæði það milli sex og tólf sjómílna fiskveiðilögsögu, sem um ræðir í 3. gr., IV, í auglýsingu nr. 4 11. marz 1961, sbr. 6. gr. nefndrar reglugerðar nr. 3/1961“. Enn segir í ákærunni: „Ákærist því nefndur John Smith til að sæta refsingu samkvæmt 7. gr. reglugerðar nr. 3/1961, sbr. 3. gr. laga nr. 44/1948, og 1. gr. laga nr. 81/1952 um breytingu á þeim lögum, sbr. enn fremur 3. gr. laga nr. 5/1920 og 1. gr. laga nr. 5/1951 um breytingu á þeim lögum, og enn fremur samkvæmt nefndum ákvæðum siglingalaga og hegningarlaga til að sæta upptöku veiðarfæra nefnds togara og andvirðis afla hans, sem

seldur var hinn 6. maí 1963, og til greiðslu alls sakarkostnaðar". Ætlað brot ákærða gegn fiskveiðilöggjöfinni er hægt að rannsaka að fullu, þótt ákærði, sem eigi hefur sinnt kvaðningu fyrir dóm, sé eigi dómprófaður, enda skipta hugræn atriði hér eigi því máli sem um ákæruatriði það, er í I að framan getur, og togarinn, sem brotið er talið hafa verið framið með, og síðar fétrygging, sett í hans stað, er aðfararandlag fyrir fésekt, er ákærða kann að verða dæmd, sbr. 3. gr. laga nr. 5/1920. Veita því grundvallarsjónarmið 129. gr. laga nr. 82/1961 heimild til að taka til dóms ákæruatriði það, sem greinir hér undir II. Upptökukröfuna má dæma samkvæmt 3. tl. 129. gr. síðastnefndra laga.

Ákvæði hins kærða úrskurðar um málskostnað staðfestast.

Rétt er, að kærumálskostnaður falli niður.

Dómsorð:

Eigi er rétt að taka til dóms að sinni ákæruatriði það, sem greinir í I að framan.

Ákæruatriði það, sem greinir í II að framan, skal taka til dóms.

Ákvæði hins kærða úrskurðar um málskostnað staðfestast.

Kærumálskostnaður fellur niður.

Úrskurður sakadóms Reykjavíkur 6. marz 1964.

Ár 1964, föstudaginn 6. marz, var í sakadómi Reykjavíkur, sem haldinn var í skrifstofu dómsins af Loga Einarssyni yfirsakadómara, kveðinn upp úrskurður í máli ákæruvaldsins gegn John Smith, en mál þetta var tekið til dóms eða úrskurðar hinn 18. f. m.

Málsatvik eru þessi:

I.

Árla morguns laugardaginn 27. apríl s.l. kom varðskipið Óðinn að togaranum Milwood, A 472, frá Aberdeen, þar sem hann var að veiðum í Meðallandsbug, en skipstjóri togarans var ákærði,

John Smith. Af hálfu yfirmanna varðskipsins, skipherra og 1. og 2. stýrimanns, voru framkvæmdar mælingar á stað togarans, og reyndist hann að sögn þeirra samkvæmt mælingum þessum um 1.25 sm innan 6 sjómílna fiskveiðitakmarkanna.

Gerðar voru árangurslausar tilraunir til þess, að ákærði hefði samband við varðskipsmenn og að hann fylgdi þeim til íslenzkrar hafnar, en hann komst undan í brezka herskipinu Palliser, er komið hafði á vettvang, og hefur ákærði aldrei komið fyrir dóm í máli þessu. Togaranum var aftur á móti siglt hingað til Reykjavíkur. Kom hann hingað mánudaginn 29. apríl s.l. og var hafður í haldi hér í höfninni þar til hinn 26. ágúst s.l., er haldið var leyst af togaranum gegn £ 10.000–0–0 tryggingu. Hafði ákæruskjal þá verið birt, eins og síðar verður vikið að, en úrskurður sakadóms, uppkveðinn 20. maí s.l. um hald á togaranum, var kærður til Hæstaréttar. Í Hæstarétti var svo hinn 25. júní s.l. kveðinn upp dómur í kærumáli þessu (nr. 66/1963), og segir svo í dómsorði meiri hluta dómenda Hæstaréttar: „Héraðsdómi er heimilt að hafa togarann Milwood, A 472, í haldi til 5. september 1963.“

Um töku togarans og önnur málsatvik greinir nánar frá í skýrslu skipherra varðskipsins, Þórarins Björnssonar, dskj. nr. 2, en hann og greindir stýrimenn þess, Helgi Hallvarðsson og Leon Einar Carlsson, hafa staðfest skýrslu þessa með eiði. Fer skýrslan hér á eftir:

„Laugardaginn 27. apríl 1963 gerði varðskipið tilraun til að taka fastan togarann Milwood, A 472, frá Aberdeen, sem var að taka inn vörpu sína innan fiskveiðitakmarkanna út af Skaftárós. Skipstjóri John Smith.

Nánari atvik voru sem hér segir:

Laugardaginn 27. apríl 1963 var varðskipið á vesturleið í Meðallandsbug. Í ratsjá varðskipsins sást allmikið af skipum um og innan við 6 sjómílna takmörkin út af Meðallandssandi. Ekki voru tök á því að greina, um hvers konar skip var hér að ræða, vegna slæms skyggnis.

Kl. 0515 var gerð eftirfarandi staðarákvörðun við hlið togarans AVON-RIVER, A 660: Skarðsfjöruviti miðaðist í réttv. 277°, fjarlægð 7.3 sjóm., er gefur stað togarans um 6 sjómílna fiskveiðitakmörkin. Jafnframt sást þá annar togari með berum augum norðvestur frá staðnum og stefnan sett þangað.

Kl. 0520 var komið að togaranum MILWOOD, A 472, sem lét reka og var að innbyrða stjórnborðsvörpu. Var eftirfarandi

staðarákvörðun gerð við hlið togarans: Skarðsfjöruviti miðaðist í réttv. 271°, fjarlægð 6.5 sjóm., dýpi 145 metrar. Gefur þetta stað togarans um 1.25 sjóm. innan 6 sjómílna fiskveiðitakmarkanna. Var strax kallað til togarans með hátalara varðskipsins að hreyfa sig ekki, því að bátur myndi verða sendur yfir til hans. Maður veifaði í brúarglugga togarans, og þótti sýnt, að kallið hefði skilizt.

Kl. 0523 var duflið sett út við hlið togarans, og um sama leyti sást mikið af fiski í kringum togarann, og vörpupokinn lá fráskorinn í sjó.

Kl. 0526 setti togarinn á ferð og sigldi á duflið. Síðar kom í ljós, að tilraun togarans til að sigla duflið niður, hafði mistekizt.

Kl. 0527 var skotið lausu skoti að togaranum og eftirför hafin.

Kl. 0528 var flautað stöðvunarmerkið K með flautu varðskipsins.

Kl. 0529 var stöðvunarmerkið K sett upp. Jafnframt var byrjað að kalla á togarann í talstöð varðskipsins, en hann svaraði ekki og hélt flótta sínum áfram.

Var nú siglt samhliða togaranum, en togarinn var á bakborða. Skömmu síðar beygði togarinn lítils háttar í bakborða, síðan hart í stjórnborða, og virtist, að með sömu ferð og skipin héldu, myndi togarinn lenda á bakborðshlið varðskipsins. Voru vélar varðskipsins stöðvaðar og síðan settar á fulla ferð aftur á til að reyna að forðast árekstur. Ekki varð vart við, að togarinn gæfi nein lögskipuð merki, áður en hann beygði.

Kl. 0535 var skotið lausu skoti að brú togarans, og á sömu stundu skeður áreksturinn við hann, þannig að þegar brú togarans er komin á móts við stefni varðskipsins, beygir togarinn í bakborða. Lenti borðstokkur og bátaþilfarshorn togarans rétt aftan við aftari stjórnborðsgálga á stefni varðskipsins. Voru þá vélar varðskipsins stöðvaðar og skemmdir athugaðar. Kom í ljós, að tvö göt höfðu komið á stefni varðskipsins. Hið efra gat var um 1 meter fyrir ofan aðalþilfar skipsins í geymslurúmi, hið neðra var í stafnhylki skipsins, rúman meter ofan við sjólínu. Þegar skipið hjó, rann sjór inn í stafnhylkið, eftir að sett var á ferð, en vindur og sjór voru á móti. Dælur skipsins voru hafðar á því hylki til að létta þrýsting á því. Efra gatið var þétt til bráðabirgða og vatnsheldri hurð lokað.

Kl. 0541 var eftirförinni haldið áfram.

Kl. 0604 var skotið lausu skoti, en árangurslaust. Allan tímann var alltaf öðru hvoru kallað í talstöð varðskipsins, ýmist

á 2182 kc. og 2226 kc., og reynt að hafa samband við togarann, en hann svaraði aldrei.

Kl. 0625 var sent skeyti til Landhelgisgæzlunnar í Reykjavík og spurt, hvort ekki mætti skjóta föstu skoti á togarann.

Kl. 0708 kom svar um að skjóta ekki á togarann að svo stöddu.

Kl. 0807 kom skeyti frá Landhelgisgæzlunni um að setja upp alþjóðamerkjaflöggin OL, sem táknar „stöðvið eða ég skýt á yður". Aðalstefnur skipanna tveggja voru frá 115° til 130° r/v. Var síðan haldið áfram við hlið togarans. Barst þá einnig upplýsing frá Landhelgisgæzlunni, að brezka herskipið PALLISER færi frá Reykjavík kl. 1100, og væri æskilegt, að það fengi tækifæri til að reyna, hvað það gæti, t. d. með radíósambandi við togarann. Enn fremur væri Geir Zoëga, umboðsmaður brezku togaranna í Reykjavík, að reyna að ná sambandi við útgerðarmann MILWOODS.

Kl. 1250 var PALLISER í skeyti gefinn staður og stefna varðskipsins og togarans svo og að ógerningur væri að fá hann til að svara neinu kalli. Var um leið spurt, hvort herskipið gæti stöðvað hann, áður en varðskipið yrði að grípa til annarra ráða.

Kl. 1335 barst svar við skeyti þessu frá PALLISER, þar sem sagt var, að honum hefði ennþá ekki tekizt að fá MILWOOD til að svara kalli sínu, og bað um, að beðið yrði með harðhentari aðferðir til að stöðva skipið, þar sem hann efaðist ekki um, að hægt yrði að leysa þetta mál, er hann kæmi á staðinn, og hann hefði eins og við áhuga á því, að alþjóðalög væru í heiðri höfð.

Þegar HMS. PALLISER fór að nálgast, heyrðist, að hann kallaði oft í togarann MILWOOD, án þess að hann svaraði, en loksins þegar hann svaraði, heyrðist, að skipherra HMS. PALLISER lagði mjög að skipstjóranum að snúa við á móti sér eða að stöðva, en skipstjóri MILWOODS neitaði algerlega öllum slíkum tilmælum.

Kl. 1725 var sent skeyti til Landhelgisgæzlunnar í Reykjavík, svohljóðandi: Sé ekki ástæðu til að halda þessari eftirför áfram, ef ekki á að gera eitthvað meira. Svar óskast.

Kl. 1818 barst skeyti frá Landhelgisgæzlunni, sem var sent áfram til brezka herskipsins HMS. PALLISER. Var það svohljóðandi: As we intend to stop the trawler and have him obey our orders to go to an Icelandic port please tell him this is important as this pursuit can not go on much longer.

Kl. 1908 sneri togarinn MILWOOD í átt til HMS. PALLISER. Sneri þá varðskipið einnig við og fylgdist með togaranum í átt til HMS. PALLISER í stefnu 277° réttvísandi. Voru skipin þá stödd réttvísandi 157°, fjarlægð 128 sjómílur frá Vestra-Horni.

Kl. 1950 birtist togarinn JUNIPER, A 540, og virtist hafa elt skipin. Sneri hann við og hélt sér á milli togarans MILWOOD og varðskipsins.

Kl. 2210 var Landhelgisgæzlunni skýrt frá þessu, og samkvæmt beiðni hennar var PALLISER þá sent eftirfarandi skeyti: A British trawler is steaming here close alongside MILWOOD stop Please ask him to leave as MILWOOD is under arrest, and this other trawler has evidently nothing to do here.“ Ekki varð vart við, að PALLISER sendi þetta til togarans.

Kl. 2340 hittu skipin HMS. PALLISER, sem sneri við og hélt í vesturátt á eftir skipunum.

Veður, þegar komið var að togaranum um morguninn: Austan 7, sjór austan 4 og súld. Veður í eftirförinni var frá austan 5 til suðvestan 4—6, sjór frá ASA 4 til SV 3—4, skúrir.

Sunnudaginn 28. apríl, kl. 0148, voru skipin stöðvuð vegna vélarbilunar togarans JUNIPER. Var þá ákveðið að bíða átekta til kl. 0600 vegna veðurs, til að skipherra PALLISERS gæti farið milli togarans og varðskipsins.

Kl. 0600 fór skipherra PALLISERS og siglingafræðingur herskipsins um borð í MILWOOD til viðræðna við skipstjóra togarans. Nokkru seinna fóru varðskipsmenn á gúmmíbát í átt til togarans og hugðust sækja skipherra PALLISERS, en er gúmmíbáturinn var kominn nokkuð á leið, setti togarinn á ferð, og sneru varðskipsmenn þá til baka. Kom þá boð frá PALLISER um, að skipstjóri togarans hefði haldið, að varðskipsmenn hefðu ætlað að ráðast til uppgöngu í togarann, en óskaði jafnframt þess, að gúmmíbátur varðskipsins yrði látinn sækja skipherra PALLISERS, þó með því skilyrði, að aðeins 2 menn yrðu í bátnum.

Kl. 0750 var skipherra sóttur til viðræðna við skipherra varðskipsins. Honum var gert ljóst, að hér eftir yrði notað vald til að færa togarann til íslenzkrar hafnar. Hunt skipherra lýsti því yfir, að ógerningur myndi að fá skipstjóra togarans til að fara í íslenzka höfn, þrátt fyrir það þó hann fengi fyrirmæli frá eigendum togarans til að gera það. Hann hafði gert skipstjóra togarans það ljóst, að til alvarlegra átaka gæti komið og hann stofnaði lífi skipshafnar sinnar í hættu með þessu fram-

ferði. Togaraskipstjórinn hefði þá óskað eftir því, að skipshöfnin yrði flutt yfir í PALLISER og hann yrði einn eftir í togaranum og sigldi honum til Skotlands. Hunt skipherra kvaðst hafa ákveðið að verða við þessari beiðni hans. Honum var þá bent á, að mjög mikil hætta væri að skilja svona mann eftir einan í skipinu, það væri ekki gott að vita, hverju hann gæti tekið upp á, eins og hugarástandi hans væri háttað. Eftir nokkrar umræður varð það loks að samkomulagi, að Hunt skipherra léti skipið í okkar hendur með eftirfarandi aðferð:

Hunt skipherra ætlaði að vera með tvo vélstjóra frá PALLISER um borð í togaranum, flytja skipshöfnina alla, nema skipstjórann, yfir í PALLISER, og um leið og skipshöfnin væri komin yfir, kæmu varðskipsmenn og yfirtækju skipið. Ætlaði Hunt skipherra ásamt vélstjórum sínum að varna skipstjóra togarans að setja vélina í gang, á meðan varðskipsmenn kæmust um borð. Hunt skipherra var einnig búinn að segja, að færi svo, að fleiri af skipshöfninni vildu vera eftir um borð, myndi hann sjálfur taka skipið fast. Hann fullyrti, að þetta gæti ekki mistekizt.

Þessi áætlun fór nú fram, eins og ráð var fyrir gert, að öðru leyti en því, að þegar varðskipsmenn komu um borð í togarann, var skipstjóri hans nýfarinn um borð í togarann JUNIPER með aðstoð Hunts skipherra og á báti frá PALLISER, en JUNIPER hélt strax áleiðis til Skotlands. Þegar Hunt skipherra kom um borð í varðskipið eftir þetta, var þessum aðgerðum hans harðlega mótmælt, einnig var honum fengin eftirfarandi skrifleg orðsending: I demand that you hand over to us the skipper of the MILWOOD at once or take him with you to an Icelandic port.

Hunt skipherra talaði nú við brezka ambassadorinn í Reykjavík og skýrði honum frá málavöxtum. Hann bað ambassadorinn um að hafa samband við útgerðarmenn togarans JUNIPER og biðja þá um að snúa togaranum við til Reykjavíkur.

Lofaði ambassadorinn þessu.

Kl. 1838 var haldið á fullri ferð á eftir JUNIPER, einnig hélt PALLISER á eftir JUNIPER.

Um kl. 1900 héldu varðskipsmenn, 3 hásetar, 1 vélstjóri, undir stjórn Leons Carlssonar 2. stýrimanns með togaranum MILWOOD til Reykjavíkur samkvæmt fyrirmælum skipherra v/s ÓÐINS. Einnig voru í togaranum 3 yfirmenn og 5 undirmenn

frá PALLISER svo og 2 hásetar togarans, er vildu ekki yfirgefa togarann.

Kl. 2055 hafði PALLISER tekizt að fá togarann JUNIPER til að snúa við, og héldu öll skipin í norðvesturátt.

Kl. 2309 stöðvaði PALLISER og sendi bát yfir að JUNIPER. Síðan tilkynnti PALLISER, að skipstjórinn á MILWOOD hefði verið fluttur um borð í herskipið.

Kl. 2322 var ferðinni haldið áfram.

Veður á sunnudag var kul til SV 4—6, sjór SV 3—4, skýjað.

Mánudaginn 29. apríl, kl. 0015, var Landhelgisgæzlunni í Reykjavík tilkynnt um flutning skipstjórans á MILWOOD úr JUNIPER.

Kl. 0137 tilkynnti PALLISER, að hann ætlaði til MILWOOD til að taka menn sína.

Kl. 1200 kom PALLISER að togaranum MILWOOD í réttvísandi 285° frá Geirfuglaskeri, fjarlægð 18 sjómílur. Setti hann út gúmmíbjörgunarbát, sem herskipsmenn voru sóttir í, en þrír vélstjórar togarans fluttir um borð í MILWOOD.

Kl. 1237 kom ÓÐINN að togaranum og sendi tvo menn til viðbótar í hann.

Kl. 1310 hélt MILWOOD áfram til Reykjavíkur, en PALLISER sneri við og hélt í austurátt. Var Landhelgisgæzlunni tilkynnt um atburði þessa, og um kl. 1340 fékk ÓÐINN fyrirmæli frá Landhelgisgæzlunni um að halda áfram til Reykjavíkur, og kl. 2234 batt varðskipið landfestar við Ingólfsgarð í Reykjavík, og stuttu síðar lagðist togarinn MILWOOD utan á ÓÐINN.

Veður á mánudag var kul til V 6, talsverður sjór, skýjað.

Það skal tekið fram, að þegar skipherra PALLISER var um borð í ÓÐNI, var honum boðið að athuga stað duflsins, sem lagt hafði verið út við hlið togarans undan Meðallandssandi. Í ljós hafði komið, að duflið hafði allan tímann verið á sama stað. Ætlaði hann að gera það, en aldrei varð neitt úr því.

Staðarákvarðanirnar voru gerðar af 1. og 2. stýrimanni undir umsjón skipherra. Við mælingarnar voru notuð Sperry ratsjá og Sperry gyroáttaviti.

Laugardaginn 27. apríl var gyroáttavitinn athugaður á eftirfarandi hátt með Sperry ratsjá varðskipsins.

Lómagnúpur fjarlægð 22.00 sjóm.

Eiríksnef á Ingólfshöfða, fjarlægð 15.2 sjóm., og miðaðist þá Eiríksnef réttvísandi 052°5, og sýnir það áttavitann vera réttan.

Lausi fjarlægðarhringurinn var borinn saman við föstu fjarlægðarhringina og reyndist vera réttur."

Hinn 28. apríl s.l., klukkan 1118, kom varðskipið Þór að dufli því, sem sett hafði verið út við togarann. Samkvæmt skýrslu skipherra á v/s Þór, Jóns Jónssonar, og 1. stýrimanns þess, Hrafnkels Guðjónssonar, voru eftirfarandi staðarákvarðanir gerðar við duflið, en þeir hafa staðfest skýrslu þessa með eiði: „Skarðsfjöruviti s.v. 263°5, fjarlægð 6.4 sjómílur. Dýpi: 138 metrar."

Skólastjóri Stýrimannaskólans, Jónas Sigurðsson, hefur gefið álitsgerð, dags. 6. júní s.l., um staðarákvarðanir yfirmanna beggja varðskipanna og markað þær á sjóuppdrátt. Fer álitsgerðin orðrétt hér á eftir:

„Samkvæmt beiðni yðar, herra saksóknari ríkisins, hef ég sett út á meðf. sjókort nr. 30 staðarákvarðanir varðskipsins Óðins h. 27. apríl 1963 við töku skozka togarans Milwood, A 472. Enn fremur staðarákvarðanir varðskipsins Þórs h. 28. s. m. við dufl, sem Óðinn setti út við áðurnefndan togara. Í kortinu eru:

A = staður varðskipsins Óðins kl. 0515 h. 27/4 við hlið togarans Avon-River, A 660. Sá staður mældist tæpl. 0.1 sml. innan 6 sml. fiskveiðimarkanna. (Auðk. með grænum lit).

B = staður varðskipsins Óðins kl. 0520 h. 27/4 við hlið togarans Milwood, A 472. Sá staður mælist um 1.2—1.3 sml. innan 6 sml. fiskveiðimarkanna. Í endurriti úr sakadómsbók Reykjavíkur, bls. 3, er þessi staður talinn um 1.5 sml. innan 6 sml. fiskveiðimarkanna, en þar mun um misritun að ræða, því í skýrslu skipherrans á Óðni, bls. 8, er sami staður gefinn upp 1.25 sml. innan sömu fiskveiðimarka, enda er það í samræmi við staðinn á dskj. nr. 3.

C = staður duflsins kl. 1118 h. 28/4 samkv. mælingu varðskipsins Þórs. Sá staður mælist um 1.4—1.5 sml. innan 6 sml. fiskveiðimarkanna. (Auðk. með rauðum lit).

Milli staða B og C eru um 0.3 sml. Gæti sá munur stafað af því, að duflið hefði rekið smávegis á tímabilinu, frá því það var sett út, þar til Þór mældi stað þess um 30 klst. seinna.

Þá hef ég einnig sett út staðarákvörðun varðskipsins Óðins h. 27/4 við athugun á Gyroáttavita skipsins, staður X í kortinu. Sá staður var ákveðinn með tveim fjarlægðum, frá Lómagnúpi annars vegar og Eiríksnefi (Ingólfshöfða) hins vegar. Fjarlægðina frá Lómagnúpi hef ég sett út frá þeim punkti, sem ég tel líklegast, að komi fram á radarskífu næst miðpunkti skífunnar

í þessari fjarlægð. Hins vegar má gera ráð fyrir einhverri ónákvæmni í þessari fjarlægðarstaðarlínu, þar sem hér er varla um greinilega afmarkaðan punkt að ræða á radarskífunni.

Rétt miðun frá stað X til Eiríksnefs (Ingólfshöfða) mælist rúml. 052° á kortinu, og virðist það koma vel heim við miðunina á Gyroáttavitann, sem var 052°5. Við athugun hinna sérfróðu manna á Gyroáttavitanum í Reykjavíkurhöfn reyndist hann réttur."

Þá hefur skólastjórinn og gefið eftirfarandi álitsgerð, dags. 6. júní s.l., um árekstur skipanna:

„Varðandi áreksturinn milli varðskipsins Óðins og togarans Milwood, A 472, h. 27. apríl 1963, er varðskipið var að gera tilraun til að taka togarann, að meintum ólöglegum veiðum innan 6 sml. fiskveiðimarkanna, vil ég leyfa mér að taka fram eftirfarandi:

Samkvæmt skýrslu skipherrans á varðskipinu Óðni setti togarinn á fulla ferð til hafs, er hann hafði skorið frá sér vörpupokann, og hélt varðskipið þegar á eftir honum og sigldi síðan samhliða togaranum stjórnborðsmegin við hann. Bendir þetta til þess, að varðskipið hafi verið að sigla togarann uppi, og bar því þá að fara eftir 24. gr. siglingareglnanna. Þótt hér væri um nokkuð óvenjulegar kringumstæður að ræða, leysti það þó ekki varðskipið undan þeirri skyldu að forðast skipið, sem það var að sigla uppi. Samkv. eiðfestum framburði skipherra og 2. stýrimanns varðskipsins, sem telja má að hafi haft góða aðstöðu til að fylgjast með gerðum togarans, skeði áreksturinn með þeim hætti, að togarinn beygði fyrst lítils háttar til bakborða og síðan hart til stjórnborða að varðskipinu.

Samkv. 27. gr. siglingareglnanna ber sérhverju skipi að taka fullt tillit til hvers konar hættu, sem siglingum og árekstri skipa er samfara, svo og til allra sérstakra kringumstæðna — þar á meðal hæfni hlutaðeigandi farartækis —, sem af getur leitt, að ekki verði komizt hjá að víkja frá reglunum til að forðast bráða hættu.

Samkv. 28. gr. sömu reglna skal og vélskip, sem er laust og tekur eitthvað fyrir, sem reglur þessar heimila eða fyrirskipa, tilkynna það með eimpípunni með hinum sérstöku merkjum, sem tiltekin eru í greininni.

Þá er í 29. gr. sömu reglna tekið fram, að ekkert í reglunum skuli leysa neitt skip, skipstjóra þess eða skipshöfn undan ábyrgð á afleiðingum, ef m. a. vanrækt hefur verið að gæta

þeirrar varúðar, sem almenn sjómennska krefst og sérstök atvik kunna að útheimta.

Svo virðist sem togarinn hafi vanrækt að fylgja þessum varúðarreglum, og ekki verður heldur séð af málsskjölunum, að hann hafi gert neitt til að forða árekstri, en það bar honum að gera samkv. síðari málsgrein 21. gr. siglingareglnanna. Hins vegar virðist varðskipið hafa gert það, sem í þess valdi stóð, úr því sem komið var, til að forða árekstri."

Þrír skipverjar varðskipsins hafa með eiðfestum framburðum borið á sama veg um árekstur skipanna og yfirmenn þess, skipherra og stýrimenn. Samkvæmt véladagbók varðskipsins voru stjórnborðsvél þess og bakborðsvél stöðvaðar greindan laugardagsmorgun, 27. apríl s.l., klukkan 0536, og settar á fulla ferð aftur á bak. Klukkan 0537 voru báðar vélarnar svo settar á hálfa ferð áfram, en stöðvaðar á sömu mínútunni. Klukkan 0542 voru báðar vélarnar svo settar á hálfa ferð áfram.

Tveir af hásetum togarans, Robert McIntosh Duff og George Stephen, hafa með eiðfestum vitnaframburðum borið, að þeir hafi verið við vinnu sína á þilfari, er varðskipið kom að togaranum, er þá hafi verið að innbyrða stjórnborðsvörpu hans. Að skipun ákærða hafi þá verið höggvið á veiðarfærin og pokinn skorinn frá trollinu, en togaranum siglt á fullri ferð til hafs. Vitnið Robert McIntosh Duff segir stefnu togarans þá hafa verið SAaS, og kveður það togarann ekki hafa farið í neinar beygjur, heldur haldið beina stefnu, en hvernig árekstur inn varð á milli skipanna, segist vitnið ekki hafa séð, enda þá verið bakborðsmegin á togaranum.

Vitnið George Stephen kveðst hafa farið upp í brú togarans, er pokinn hafði verið skorinn frá trollinu, en þá hafi ákærði verið þar einn og við stýrið. Segir það togaranum hafa verið siglt beina stefnu, en í hverja átt, veit það ekki, og að honum hafi ekkert verið beygt, er áreksturinn varð milli skipanna.

Loftskeytamaður Grímur Jónsson og 1. stýrimaður varðskipsins Óðins hafa báðir borið það og staðfest með eiði, að þeir hafi að kvöldi þess 28. apríl s.l. heyrt í talstöð varðskipsins, að einhver „Mr. Wood í Skotlandi" hafi þá krafizt þess af skipherra herskipsins Pallisers, að ákærði yrði þegar í stað fluttur aftur um borð í togarann Juniper og að hann sigldi síðan heim á leið til Skotlands.

Að eigin ósk kom John Wood, stjórnarformaður og aðalforstjóri Burwood Fishing Co. Ltd., en það fyrirtæki á og gerir

út togarann Milwood, A 472, fyrir sakadóm Reykjavíkur hinn 7. maí s.l. og gaf þar skýrslu. Segir hann, að um klukkan 1700 sunnudaginn 28. apríl s.l., en tímaákvarðanir hans eru allar miðaðar við brezkan sumartíma, hafi náðst samband við brezka herskipið Palliser, og að hann hafi þá átt tal við ákærða og árangurslaust fyrirskipað honum að snúa við og hlýða skipunum skipherra varðskipsins. Klukkan 1915 nefndan sunnudag kvaðst John Wood hafa fengið þær upplýsingar frá herskipinu Palliser, að ákærði væri kominn um borð í togarann Juniper, sem væri á leið til Aberdeen, en samkvæmt umtali segist John Wood þegar hafa tilkynnt skozka Utanríkisráðuneytinu, hvað gerzt hefði. Skömmu síðar segir hann svo brezka ambassadorinn hér í borg hafa hringt til sín og farið þess á leit, að hann léti togarann Juniper, sem er og eign áðurgreinds fyrirtækis, snúa aftur við til Reykjavíkur. Kveðst John Wood þá hafa spurt, hvort líta bæri á tilmæli þessi sem fyrirmæli, en ambassadorinn hafi svarað því til, að hann gæti ekki skipað honum fyrir verkum. Sams konar boð kveðst John Wood hafa fengið frá Innanríkisráðuneytinu, en þaðan hafi honum og verið tjáð, að málið væri nú komið í hendur brezka Utanríkisráðuneytisins og Flotamálaráðuneytisins, og að þaðan væri ekki frétta að vænta næstu 4 klukkustundirnar.

John Wood segir, að haft hafi verið samband við Innanríkisráðuneytið fyrir milligöngu yfirmanns flotadeildar, sem eftirlit hafi með fiskiskipum, en að afloknu samtalinu við ambassadorinn, kveðst John Wood hafa sagt yfirmanni þessum, að hann hefði tjáð brezka ambassadornum, að hann liti svo á, að óslitin eftirför hefði nú verið hafin eftir togaranum Juniper, en hann kveðst ekki hafa getað fallizt á, að báðir togararnir færu til Íslands.

Klukkan 9.35 eftir hádegi hinn 28. apríl s.l. kveður John Wood yfirmann flotadeildarinnar, er áður getur, hafa óskað þess, að togarinn Juniper yrði látinn snúa við og sigla til baka í um hálfa klukkustund, og kveðst hann eftir skamma umhugsun hafa veitt leyfi til, að skipið héldi til baka í eina klukkustund.

Um 17 mínútum eftir miðnætti sunnudaginn 28. apríl s.l., er John Wood hafði símasamband við herskipið Palliser, kveðst hann hafa tjáð skipherra þess, að togarinn Juniper yrði að snúa aftur til Aberdeen til að ná þar markaði, en þá hefði skipherrann sagt sér, að ákærði væri kominn um borð í herskipið Palliser. Þar sem John Wood kveðst hafa talið það einu lausnina

til þess að fá togarann Juniper til Aberdeen svo og til að fá einhverja framvindu í málið, segist hann hafa skipað skipherra herskipsins að láta flytja ákærða frá Palliser yfir í togarann Juniper og láta hann síðan fara sem skjótast til Aberdeen, en þetta kveðst hann telja hafa haft þau áhrif, að Juniper hafi fljótlega lagt af stað til Aberdeen. Hann hafi þó komið degi of seint til markaðarins.

Um klukkan 1730 þriðjudagskvöldið 30. apríl s.l. segir John Wood sér hafa borizt tilmæli brezka Utanríkisráðuneytisins um að fara til fundar við ákærða um borð í herskipið Palliser til að reyna að fá hann til að fara með því til Reykjavíkur, áður en það yrði að halda til brezkrar hafnar. Kveðst John Wood hafa orðið við þessum tilmælum og farið ásamt syni sínum með skipi brezka flotans til móts við herskipið og komið um borð í það miðvikudagsmorguninn 1. maí s.l., klukkan 0800. Segir hann þá feðga svo hafa átt tal við ákærða í káetu skipherra herskipsins, en ekki tekizt að sveigja ákærða. John Wood kveðst síðan hafa rætt við skipherra herskipsins og yfirmann flotadeildarinnar, sem slegizt hafði með í förina, og þeir komizt að þeirri niðurstöðu, að þeir gætu ekki haft frekari áhrif á ákærða. Við svo búið segir John Wood þá hafa farið frá borði, en eftir heimkomu þeirra, hans og ákærða, kveðst hann þráfaldlega hafa reynt að fá ákærða til að fara til Reykjavíkur, en án árangurs. Mánudaginn 6. maí s.l. kveðst John Wood svo hafa ætlað að fá ákærða til að undirrita skjal þess efnis, að hann samþykkti, að dómur yrði kveðinn upp í máli hans hér á landi, að honum fjarverandi, en ákærði hafi neitað að undirrita slíkt skjal.

II.

Af hálfu íslenzkra stjórnvalda var undankomu ákærða mótmælt við brezk stjórnarvöld.

Hinn 30. apríl s.l. afhenti brezki sendiherrann hér á landi utanríkisráðherra orðsendingu, "Aide Memorie", sem fer hér á eftir í orðréttri þýðingu:

„1. Mér þótti mjög leitt að frétta af atburðinum, varðandi togarann Milwood frá Aberdeen og ísl. varðskipið Óðinn. Er þetta langtum alvarlegasta atvikið í sambandi við sambúð okkar um fiskveiðimál, síðan brezk-íslenzka samkomulagið var undirritað hinn 11. marz 1961. Frá þeim tíma hefur sambúð okkar um fiskveiðimál markazt af umburðarlyndi og sanngirni af hálfu beggja

aðilja og haft í för með sér almennt vinsamleg samskipti landanna á ný, sem mjög var fagnað, og sem hagsmunir okkar og hefðbundin vinátta þarfnast.

2. Rétt er það, að síðan samkomulagið náðist í marzmánuði 1961, hafa komið fyrir tilfelli, sem leitt hafa til handtöku brezkra skipa. Þar til þetta kom fyrir, hafa þau án undantekninga lotið lögsögu íslenzkra dómstóla. Ekki kvörtum við undan því, og vissulega er þetta bezta leiðin til að eiga við slík atvik. Það er einlæg von brezku ríkisstjórnarinnar, að Smith skipstjóri á Milwood muni einnig fallast á að fara að dæmi félaga sinna.

3. Ég vonast til að geta látið yður vita sem fyrst, hvort hann muni fallast á þetta. En ég vildi segja yður, að hver sem ákvörðun Smiths skipstjóra kann að verða, erum við að rannsaka allar aðstæður í sambandi við þetta leiðinlega atvik, og mun brezki sendiherrann fá fyrirmæli um að halda sambandi við yður. En einnig er rétt að láta yður vita, að brezka ríkisstjórnin hefur ekki vald til að framselja hann ísl. yfirvöldum gegn eigin vilja hans. Er ég viss um, að þér munuð skilja aðstöðu okkar að þessu leyti.

4. Það óvenjulega hefur gerzt í sambandi við atvik þetta, að togarinn og áhöfn hans hafa farið til Reykjavíkur, en skipstjórinn ekki. Að því er ég bezt veit, er ekki fordæmi fyrir því. Nokkur málsatvik virðast þurfa athugun, sem tekur óhjákvæmilega nokkurn tíma.

5. Herskipið Palliser hefur orðið að snúa aftur til Orkneyja vegna reksturs skipsins. Þegar komið er í brezka höfn, verður Smith skipstjóra frjálst að fara í land. Verið er að athuga, hvort lögsækja megi Smith skipstjóra í brezkum dómstólum fyrir meinta tilraun til að sigla á Óðin."

Hinn 2. maí 1963 ritaði Dómsmálaráðuneytið Utanríkisráðuneytinu eftirfarandi bréf:

„Með vísun til fyrri viðræðna við Utanríkisráðuneytið, varðandi atvik í sambandi við töku brezka togarans Milwood, A 472, vegna meints brots gegn fiskveiðilöggjöfinni og jafnframt því að senda hér með skýrslu skipherrans á VS Óðni, dags. 30. f. m., varðandi samkomulag hans við Lt. Commander Hunt, varðandi framkvæmd á töku togarans, tekur þetta ráðuneyti fram, að ljóst er af skýrslum um mál þetta, að Landhelgisgæzlan hefur frestað ýtrustu valdbeitingu til þess að gefa skipherra Palliser færi á að forða því, að mannhætta skapaðist í sam-

bandi við töku togarans, með því að hann tryggði, að hún gæti farið fram átakalaust. Svo sem sjá má af skýrslunni, hefur skipherra Palliser rofið það samkomulag, sem skipherrarnir gerðu til þess að tryggja þetta, og með því hefur það orðið fyrir hans atbeina, að skipstjóri togarans Milwood hefur komizt undan lögmætri handtöku af hálfu varðskipsmanna. Verður að mótmæla þessu atferli eindregið við brezku ríkisstjórnina og krefjast þess, að hún sjái um, að bætt verði úr þeim mistökum, sem þarna hafa orðið, og komið fram ábyrgð gegn þeim, sem á þeim bera sök."

Hinn 4. maí s.l. afhenti utanríkisráðherra ambassador Bretlands hér í borg mótmælaorðsendingu vegna undankomu ákærða. Fer orðsending þessi hér á eftir í íslenzkri þýðingu:

„Utanríkisráðuneytið vísar til viðræðna, sem fram hafa farið fyrir hönd ráðuneytisins hinn 27. og 30. apríl við hinn virðulega sendiherra Breta, svo og til orðsendingar, sem sendiherrann afhenti utanríkisráðherra síðastnefndan dag, varðandi atvik, þegar togarinn Milwood frá Aberdeen var tekinn fastur af íslenzka varðskipinu Óðni.

Við fyrrgreind tækifæri voru borin fram harðorð og ítrekuð mótmæli fyrir hönd íslenzku ríkisstjórnarinnar vegna atviks þessa og framkomu Smiths, skipstjóra á Milwood, og Hunts, skipherra á herskipinu Palliser. Voru gerðar ákveðnar kröfur um, að Smith skipstjóri yrði færður hingað aftur til aðstoðar við frekari rannsókn vegna meintra fiskveiða hans innan íslenzku fiskveiðimarkanna.

Það er rétt, að síðan ensk-íslenzki samningurinn frá 11. marz 1961 var undirritaður, hefur sambandið um fiskveiðar verið gott og framkvæmdir verið í góðum anda með gagnkvæmri virðingu og trausti, og ekki sízt vegna þessa lítur íslenzka ríkisstjórnin mjög alvarlegum augum á ofangreint atvik, sem hún telur, að hafi mjög alvarlegar afleiðingar fyrir vinsamlega sambúð landanna.

Verður ráðuneytið því enn að mótmæla rækilega undankomu skipstjóra Milwood um borð í herskipið Palliser, og verður að leggja áherzlu á þá kröfu, að honum verði þegar fyrirskipað að snúa aftur til Íslands til að auðvelda rannsókn máls hans.

Enn fremur verður ráðuneytið að taka fram, að íslenzka ríkisstjórnin er þeirrar skoðunar, að Hunt, skipherra á herskipinu Palliser, hafi í ofangreindu máli hagað sér á mjög ámælisverð-

an hátt. Samkvæmt skýrslu Landhelgisgæzlunnar til Dómsmálaráðuneytisins er ljóst, að íslenzka varðskipið Óðinn beitti ekki valdi í sambandi við handtöku togarans, með því að um það var samið, að Hunt skipherra mundi fá togaraskipstjórann til að hætta ólöglegum mótþróa við varðskipið til að koma í veg fyrir, að notuð yrðu ráð, sem stofnuðu bæði skipi og áhöfn í bráða hættu.

Enn fremur skýrði íslenzka Landhelgisgæzlan frá því, að einnig hafi verið um það samið milli skipherra Óðins og Pallisers, að skilja ætti togaraskipstjórann eftir um borð í togaranum, meðan aðrir meðlimir áhafnarinnar yrðu teknir um borð í Palliser. Síðan var samkomulag þetta framkvæmt samkvæmt skilmálum þess, en þegar áhöfnin frá Óðni kom um borð í togarann, komst hún að raun um, að togaraskipstjórinn var þar ekki lengur. Hafði hann farið frá borði með aðstoð Hunts skipherra og komizt um borð í annan brezkan togara, Juniper, í bát frá Palliser. Sigldi Juniper þá þegar burt í áttina til Skotlands. Skipherra Óðins mótmælti þegar við Hunt skipherra og tók síðan að veita Juniper eftirför. Þegar Óðinn hafði farið fram úr Juniper, komst togaraskipstjórinn síðar um borð í herskipið Palliser án vitundar skipherra Óðins.

Það mun ljóst af því, sem að ofan segir, að Hunt skipherra hefur aðstoðað við undankomu skipstjóra Milwoods, og þannig ber hann ábyrgð á undankomu hans undan löglegri handtöku af hendi hins íslenzka varðskips.

Íslenzka ríkisstjórnin leggur sérstaka áherzlu á, að ákvörðunin um að láta hjá líða að beita löglegu valdi, eins lengi og hægt var, til að stofna ekki lífi og eignum brezkra þegna í voða, var misnotuð af hinum brezka skipherra til að gera meintum glæpamanni kleift að komast undan íslenzkri lögsögu. Þetta skelfilega og ósæmilega brot verður brezka ríkisstjórnin að bæta Íslandi að fullu, og refsa verður þeim, sem ábyrgðina bera."

Dóminum barst framangreind mótmælaorðsending með bréfi Utanríkisráðuneytisins, dags. 13. maí s.l., en bréf þetta er svohljóðandi:

„Til upplýsinga fyrir yður tilkynnist hér með, að hinn 4. þ. m. afhenti utanríkisráðherra ambassador Bretlands meðfylgjandi orðsendingu, þar sem mótmælt er undankomu Smiths skipstjóra á togaranum „MILWOOD", þegar varðskipið „ÓÐINN" kom að honum við ólöglegar veiðar í landhelgi. Hefur þess verið krafizt, að skipstjórinn verði framseldur íslenzkum yfirvöldum.

Enn fremur hefur verið mótmælt framkomu skipherrans á „HMS. PALLISER“, eins og sjá má í orðsendingunni, og þess krafizt, að þeir, sem ábyrgð bera á gerðum hans, verði látnir svara til saka, eins og lög standa til.

Fyrir nokkrum dögum ræddi utanríkisráðherra aftur við ambassadorinn, sem sagði, að brezka stjórnin væri að athuga alla málavexti, og mundi hún brátt svara orðsendingunni héðan. Fyrir helgina átti svo ambassador Íslands í London tal við brezka utanríkisráðherrann, Lord Home, samkvæmt fyrirmælum utanríkisráðherra, og ræddu þeir m. a. um mótmælaorðsendinguna, og kom í því sambandi hið sama fram um svör af hálfu brezku stjórnarinnar og getið er hér að framan.“

Með bréfi Utanríkisráðuneytisins, dags. 20. maí s.l., barst dóminum orðsending, er utanríkisráðherra Bretlands, Lord Home, hafði afhent ambassador Íslands í London, Henrik Sv. Björnssyni, vegna máls þessa, ásamt íslenzkri þýðingu af orðsendingu þessari, er birt var sem fréttatilkynning frá Utanríkisráðuneytinu, og fer fréttatilkynning þessi hér á eftir orðrétt, að því er mál þetta varðar:

„Utanríkisráðherra Bretlands leyfir sér hér með að vitna í orðsendingu íslenzku ríkisstjórnarinnar, dags. 4. maí, um atvik það, er varðar Aberdeentogarann Milwood og íslenzka varðskipið Óðin.

Eins og herra E. Heath tók fram í erindi sínu, dags. 30. apríl, til íslenzka utanríkisráðherrans, þótti brezku ríkisstjórninni mjög miður að frétta, að þetta atvik skyldi hafa átt sér stað. Brezka stjórnin lítur mjög alvarlegum augum á málið, eins og íslenzka ríkisstjórnin. Brezka ríkisstjórnin metur það, að skipherrann á íslenzka varðskipinu Óðni beitti ekki valdi til þess að taka togarann fastan. Brezka ríkisstjórnin vill samt sem áður beina athygli íslenzku ríkisstjórnarinnar að þeirri staðreynd, að skipherra á H.M.S. Palliser gerði sitt ýtrasta til þess að tryggja, að Óðinn tæki togarann Milwood fastan með Smith skipstjóra um borð. Það er þessari samvinnu frá brezka sjóhernum að þakka, að togarinn var í rauninni tekinn fastur. Milli þess að áhöfn Milwoods var flutt yfir í H.M.S. Palliser og íslenzku sjóliðarnir komu um borð í togarann Milwood, komst Hunt skipherra að þeirri niðurstöðu, að framferði og hugarástand Smiths skipstjóra væri þannig, að eina leiðin til þess að koma í veg fyrir, að Smith skipstjóri stofnaði lífi sínu í hættu, væri að flytja hann yfir í togarann Juniper. Hunt skipherra tók þessa ákvörðun í

þeirri traustu trú, að Juniper mundi verða skipað að fara undir eins til Reykjavíkur, og að hann mundi fara þangað. Hann varð mjög undrandi og leiður, þegar eigendur Juniper neituðu að skipa Juniper að fara til Reykjavíkur.

Brezku ríkisstjórninni þykir leitt, að Smith skipstjóri skyldi komast hjá handtöku á þenna hátt og harmar það atvik mjög. Brezka ríkisstjórnin tekur einnig á sig fulla ábyrgð á athöfnum H.M.S. Pallisers dagana 27.—28. apríl.

Þótt brezka ríkisstjórnin verði að gera fyrirvara um efnishlið og lagarök málsins, hefur hún við ýmis tækifæri ráðlagt eigendum Milwoods að telja Smith skipstjóra á að lúta íslenzkri lögsögu. Stjórnin er enn í þeirri von, að hann muni fallast á slíkt."

III.

Með bréfi sakadóms Reykjavíkur, dags. 21. maí s.l., var saksóknara ríkisins sent til ákvörðunar ásamt málsskjölum endurrit dómsrannsóknar um ætluð brot ákærða John Smiths. Hinn 18. júní 1963 gaf saksóknari ríkisins út ákæruskjal á hendur ákærða og sendi sakadómi það með bréfi, dags. sama dag, en í bréfi brezka sendiráðsins hér í borg, dags. 13. júní s.l., var upplýst um heimilisfang ákærða, fæðingardag hans og fæðingarár svo og um fæðingarstað hans. Í bréfi saksóknara ríkisins er þess krafizt, að rannsókn málsins verði lokið og það síðan tekið til dómsálagningar samkvæmt ákærunni. Þá segir og m. a. svo í bréfi saksóknara ríkisins:

„Er til þess ætlazt, að ákæran ásamt áritun yðar um fyrirtöku málsins verði með atbeina íslenzkra og brezkra stjórnvalda birt ákærða á lögmætan hátt og að honum verði jafnframt látið í té afrit af rannsókn málsins í enskri þýðingu."

Samkvæmt ákæruskjali saksóknara ríkisins ákærist ákærði John Smith, sem var skipstjóri á b/v Milwood, A 472, hinn 27. apríl 1963, til heimilis 101 Grampion Road, Aberdeen, Skotlandi, fæddur 2. júní 1908 í Buckie, Skotlandi, „fyrir að hafa gerzt sekur um fiskveiðibrot samkvæmt 2. gr. reglugerðar nr. 3 11. marz 1961 um fiskveiðilandhelgi Íslands, sbr. lög nr. 44 5. apríl 1948 og lög nr. 33 19. júní 1922, sbr. enn fremur 1. mgr. 1. gr. laga nr. 5 18. maí 1920 um bann gegn botnvörpuveiðum, sbr. 1. gr. laga nr. 6 17. febrúar 1959 um breytingu á þeim lögum, með því að vera að botnvörpuveiðum á nefndum togara í Meðallandsbug árla morguns, um kl. 0520, laugardaginn

27. apríl 1963 innan fiskveiðilandhelgi Íslands, eins og hún er ákveðin í 1. gr. fyrrnefndrar reglugerðar nr. 3/1961, og innan við svæði það milli sex og tólf sjómílna fiskveiðilögsögu, sem um ræðir í 3. gr., IV., í auglýsingu nr. 4 11. marz 1961, sbr. 6. gr. nefndrar reglugerðar nr. 3/1961.

Þá ákærist nefndur skipstjóri enn fremur fyrir að hafa, um kl. 0535 sama dag, meðan varðskipið Óðinn veitti togaranum Milwood, A 472, eftirför og sigldi samhliða honum frá vettvangi fiskveiðibrotsins í því skyni að færa togarann og skipstjóra hans til hafnar, gerzt sekur um að sigla togaranum þannig að varðskipinu með stefnubreytingum án tilskilinna merkjagjafa, að árekstur varð ekki umflúinn og skemmdir hlutust af á báðum skipunum. Þykir þetta varða við 261. gr. siglingalaga nr. 56/1914 og 220. gr., 4. mgr., almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

Ákærist því nefndur John Smith til að sæta refsingu samkvæmt 7. gr. reglugerðar nr. 3/1961, sbr. 3. gr. laga nr. 44/1948, og 1. gr. laga nr. 81/1952 um breytingu á þeim lögum, sbr. enn fremur 3. gr. laga nr. 5/1920 og 1. gr. laga nr. 5/1951 um breytingu á þeim lögum, og enn fremur samkvæmt nefndum ákvæðum siglingalaga og hegningarlaga til að sæta upptöku veiðarfæra nefnds togara og andvirðis afla hans, sem seldur var hinn 6. maí 1963, og til greiðslu alls sakarkostnaðar.

Enn fremur er þess krafizt, að ákærði verði samkvæmt kröfu Landhelgisgæzlunnar dæmdur til að greiða henni bætur fyrir tjón það, sem varð á varðskipinu Óðni við áðurnefndan árekstur, kr. 120.700.00, ásamt 8% ársvöxtum frá 27. apríl 1963 til greiðsludags og kr. 7.507.00 vegna kostnaðar við mat tjónsins."

Samkvæmt áritun yfirsakadómara á ákæruskjalið, dagsettri 18. júní 1963, var ákærða John Smith stefnt fyrir sakadóm Reykjavíkur í Borgartúni 7, klukkan 2 síðdegis, mánudaginn 2. september 1963 til sakar að svara og dóm að þola samkvæmt framangreindri ákæru.

Með bréfi, dags. 12. júlí s.l., sendi sakadómur Reykjavíkur Dóms- og kirkjumálaráðuneytinu í tvíriti og í enskri þýðingu endurrit dómsrannsóknar um ætlað fiskveiði-, siglinga- og hegningarlagabrot ákærða John Smiths ásamt enskri þýðingu frumskjala málsins og bréfi saksóknara ríkisins, dags. 18. júní s.l. Þá fylgdi einnig bréfi dómsins til ráðuneytisins í enskri þýðingu og þríriti ákæran með áritun um þingfestingu málsins. Var þess óskað, að ákæran yrði birt ákærða, honum látið í té endurrit rannsóknar málsins og hann spurður um, hvort hann

æskti eftir því, að honum yrði skipaður verjandi, og ef svo væri, að þá tilgreindi hann, hvern hann óskaði skipaðan verjanda sinn, en nauðsynlegt væri, að ákærði veitti verjanda sínum umboð til að taka við dómsbirtingu, segja til um áfrýjun og taka við birtingu áfrýjunarstefnu og hæstaréttardóms, ef til áfrýjunar kæmi. Það endurrit ákæruskjals, sem birt yrði ákærða, óskaðist endursent með áritun um birtingu og ákvörðun ákærða um verjanda og umboð honum til handa.

Lögfræðingar íslenzka sendiráðsins í London, Godfrey Warr & Co., rituðu hinn 1. ágúst s.l. íslenzka ambassadornum í London um birtingu ákæru á þessa leið í íslenzkri þýðingu:

„Ég þakka fyrir bréf yðar, dags. 31. júlí, og sé, hvað dómsmálaráðherra í Reykjavík hefur að segja.

Samkvæmt enskum lögum og vissulega samkvæmt skozkum lögum hafa lögregla og önnur yfirvöld hér á landi ekki við birtingu á skjölum, varðandi sakamál, sem koma fyrir í öðrum löndum, að fást. Þannig er það til dæmis, að ef Englendingur, sem búsetu á í Lundúnum, fremur umferðarbrot eða annað brot í Frakklandi, þá senda frönsk yfirvöld tilkynningu um réttarhöld í pósti til Englendingsins að heimilisfangi hans í Lundúnum. Ensk yfirvöld hafa einungis við erlend sakamál að fást, ef beðið er um framsal ákærða frá Englandi til þess lands, þar sem hann á að mæta fyrir dómi. Í því tilfelli mun Innanríkisráðuneytið sjá til þess, að viðkomandi maður komi fyrir borgardóm, þannig að gerð verði tilskipan um framsal hans og um, að hann verði afhentur lögregluyfirvöldum viðkomandi lands.

Samkvæmt skilningi mínum á alþjóðalögum er það meginregla, að það sé hlutverk hins erlenda dómstóls að fullvissa sig um, (1) að ákærða hafi, hvar sem hann kann að búa, verið réttilega birt málið samkvæmt viðkomandi réttarreglum ásamt stefnu fyrir dómstólnum og (2) að ef málið hefur verið birt og ákærði kemur ekki til dómþings, þá þurfi rétturinn að vera fullviss um, að hann hafi vald til að halda fram yfirheyrslu í málinu, að ákærða fjarstöddum.

Þannig er það til dæmis hér á landi, að til eru margar tegundir lagabrota, sem hægt er að afgreiða, að ákærðum fjarstöddum, en yfirleitt er ekki hægt að afgreiða það, sem við köllum glæpi, án þess að ákærði sé sjálfur viðstaddur.

Til að það, sem fyrr segir, nái til þessa máls, verður íslenzka valdstjórnin að fullvissa sig um, að hún geti sannfært dómarann um, að Smith hafi verið tilkynnt réttilega um yfirheyrsl-

una og, ef hann mætir ekki, að dómarinn hafi nauðsynlega heimild samkvæmt íslenzkum lögum til að halda dómþingi áfram, að Smith fjarstöddum.

Ég veit ekki, hvað segir í íslenzkum lögum um málið, og ég er heldur ekki kunnugur þeim lögum Alþingis og Íslendinga, sem Smith er ákærður samkvæmt. En sé tekið tillit til þess, sem gert er í öðrum löndum og sem almennt er viðurkennt, mundi ég hafa ætlað, að svo fremi saksóknari geti sýnt fram á, að Smith hafi fengið réttilega tilkynningu um yfirheyrsluna, þá hafi hann komizt langt á leið að sanna atriði nr. 1. Ef við tökum Frakkland aftur sem dæmi og réttarhöld þessi ættu að fara fram í París, mundi saksóknaranum franska nægja að senda stefnuna í pósti, en helzt í ábyrgðarbréfi, á síðasta heimilisfang Smiths, sem um væri vitað.

Þér munuð skilja, að það er ekki mitt verk að gefa saksóknara í Reykjavík ráðleggingar, og ég vona, að ef að afrit bréfs þessa kemst í hans hendur, þá muni hann ekki telja það óskammfeilni af minni hálfu að nefna þetta síðasta atriði. En það er þetta. Yfirleitt njóta dómstólar ekki mikillar samúðar þeirra, sem eru beinlínis að komast undan birtingu dómskjala. Enn fremur hafa flestir dómstólar, hvar sem þeir kunna að vera, talsvert vald til að skipa fyrir almennt til þess, að rétt nái fram að ganga. Mér virðist þess vegna, að ef saksóknarinn í Reykjavík er í nokkrum vafa um, hvað hann ætti að gera eða hvað hann ætti ekki að gera, þá ætti hann að beina ex parte tilmælum til dómarans um, hvað honum beri að gera. Þetta er vissulega það, sem gerast mundi hér á landi. Síðan væri dómarans að úrskurða, sem honum fyndist, og að sjálfsögðu með tilliti til þess valds, sem hann hefur."

Með bréfi Dóms- og kirkjumálaráðuneytisins, dags. 24. ágúst 1963, barst dóminum afrit af bréfi Utanríkisráðuneytisins, en bréfi Utanríkisráðuneytisins fylgdi samrit af bréfi sendiráðs Íslands í London til þess, dags. 22. ágúst s.l. Í bréfi sendiráðsins segir svo, en í því er rakið efni bréfs brezkra yfirvalda "Foreign Office", dagsett 21. ágúst 1963:

„Þrátt fyrir þá skoðun Foreign Office, að erfitt myndi reynast að fá ákæruna á hendur John Smith skipstjóra "Milwood" birta fyrir tilstilli brezkra stjórnvalda, fór svo, að brezk stjórnvöld birtu hinn 20. ágúst s.l. ákæruna fyrir John Smith. Gerðist það með þeim hætti, að embættismaður frá Skotlandsmálaráðuneytinu (Department of Agriculture and Fisheries for Scot-

land í Edinborg, sem er ein af 4 deildum Skotlandsmálaráðuneytisins) fór frá Edinborg til Aberdeen á fund John Smith, sem neitaði að taka við ákærunni og lýsti því jafnframt yfir, að hann óskaði ekki eftir að fá skipaðan verjanda í málinu. Endursendist hér með ákæran með áritun Skotlandsmálaráðuneytisins samkvæmt framansögðu.

Þá fylgja hér með tvö ljósrit bréfs Foreign Office, dags. 21. þ. m., þar sem skýrt er frá birtingunni og jafnframt látin í ljós sú von af hálfu brezku ríkisstjórnarinnar, að togarinn "Milwood" verði fljótlega losaður úr haldi.

Til viðbótar framanskráðu skal þess getið, sem áður hefur verið skýrt frá í símtölum, að sendiráðið taldi óhjákvæmilegt vegna óvissunnar um, hvort brezk stjórnvöld myndu taka að sér að birta ákæruna, að fela lögfræðingi að annast birtinguna, en brezkir lögfræðingar hafa heimild til stefnubirtinga. Sendiráðið hefur rætt það mál mjög ýtarlega við lögfræðing sendiráðsins, og fól hann síðan lögfræðingi í Skotlandi að birta ákæruna fyrir John Smith. Verður eintak ákærunnar með því birtingarvottorði einnig sent ráðuneytinu, strax og það hefur borizt eftir einn eða tvo daga.

Sendiráðið telur, að með framangreindum birtingum hafi verið reynt allt, sem hægt er að gera, til að fá ákæruna á hendur John Smith birta hér í Bretlandi."

Með bréfi Dóms- og kirkjumálaráðuneytisins, dags. 29. ágúst s.l., bárust sakadómi fyrir milligöngu Utanríkisráðuneytisins og sendiráðs Íslands í London skjöl, þar sem nánar greinir frá um birtingu ákærunnar, og verður efni þessara skjala nú rakið hér á eftir.

Í bréfi lögfræðinga í Glasgow í Skotlandi, dags. 27. ágúst s.l., til lögfræðinga sendiráðs Íslands í London, segir svo í íslenzkri þýðingu:

„Hjálagt sendum við eftirfarandi skjöl:

1. Frumrit og 3 endurrit af yfirlýsingu Arthurs Philips sýsluembættismanns, Aberdeen, varðandi birtingu skjalanna fyrir John Smith.

2. Frumrit yfirlýsingar Thomas Douglas Watt og 3 endurrit, sem lýsa því áliti, að skjölin hafi verið réttilega birt John Smith.

Eins og við höfum þegar gefið yður í skyn, getum við alls ekki látið í ljósi neina skoðun á því, hvort birting skjalanna hafi farið réttilega fram samkvæmt íslenzkum lögum, en við

erum sannfærðir um, að ef skozkur dómstóll hefði dómsvald til að stefna John Smith fyrir rétt hér á landi, hafi birting skjalanna verið réttilega framkvæmd af Arthur Philip, sem er embættismaður sakadóms Skotlands, með því hann er sýsluembættismaður.

Við vonum, að hjálagðar yfirlýsingar nægi hinum íslenzka dómstól til að halda áfram réttarhaldi, að kærða fjarverandi, en hann hefur gefið það fullkomlega í skyn, að hann ætli ekki að gera neitt til að verja málið. Okkur er nauðsynlegt að taka fram, að slík aðför er óþekkt að skozkum lögum."

Framangreind yfirlýsing Arthurs Philips sýsluembættismanns hljóðar svo í íslenzkri þýðingu:

„Ég undirritaður, Arthur Philip sýsluembættismaður, Dee Street 60, Aberdeen, Skotlandi, vinn eið að eftirfarandi:

Hinn 21. dag ágústmánaðar 1963 kom ég að Grampion Road 101, Aberdeen, og hitti þar fyrir mann, sem gerði grein fyrir sér sem John Smith, fyrrverandi skipstjóra á togaranum "Milwood".

Ég birti fyrrgreindum John Smith eftirfarandi skjöl:

(a) frumrit stefnu, dags. 18. júní 1963, ásamt ákæruskjali, sem fylgdi með þýðingu á ensku.

(b) endurrit á ensku af réttarrannsókn fyrir dómi.

(c) dómsskjöl 8, 9, 10 og 17.

(d) skrá yfir íslenzka lögmenn.

(e) bréf um tilnefningu lögmanns.

Fyrrgreindur John Smith neitaði að taka við skjölum þessum, en þau voru birt honum með því að snerta hann á framhandlegg með skjölunum, sem síðan voru skilin eftir innan heimilis hans að Grampion Road 101, Aberdeen.

Ég tilkynnti fyrrgreindum John Smith um rétt hans til lögfræðilegra varna, en hann gaf í skyn, að hann hefði ekki áhuga og ætlaði sér alls ekki að leita lögfræðilegrar aðstoðar.

Var þetta þannig gert í nærvist Ronalds Forbes sýsluembættismanns, Dee Street 60, Aberdeen, sem vottar og undirritar skjal þetta."

Á yfirlýsingu þessa vottar notarius publicus, að hún hafi verið eiðfest hinn 22. ágúst 1963.

Þá fer hér á eftir í íslenzkri þýðingu áðurnefnd yfirlýsing Thomas Douglas Watts:

„Ég undirritaður Thomas Douglas Watt, St. Vincent Street 150, Glasgow, Skotlandi, sver eftirfarandi yfirlýsingu:

1. Ég er lögmaður og fullgiltur til að stunda lögmannsstörf í Skotlandi.

2. Ég hef lesið yfirlýsingu Arthurs Philips sýsluembættismanns, Dee Street 60, Aberdeen, Skotlandi, sem hann hefur unnið eið að hinn 22. ágúst 1963, en endurrit hennar er nú birt mér og merkt „D".

3. Ég er þeirrar skoðunar, að samkvæmt skozkum lögum hafi skjöl þau, sem um ræðir í ofangreindri yfirlýsingu nefnds Arthurs Philips, verið réttilega birt John Smith, fyrrverandi skipstjóra á togaranum "Milwood", sem á búsetu að 101 Grampion Road, Aberdeen, Skotlandi."

Á þessa yfirlýsingu vottar einnig notarius publicus, að hún hafi verið eiðfest hinn 27. ágúst 1963.

Á enska þýðingu ákæruskjals, dskj. nr. III, er ritað vottorð um birtingu ákærunnar, og hljóðar það svo í íslenzkri þýðingu:

„Ég votta hér með, að í dag heimsótti ég hr. John Smith að 101 Grampion Road, Aberdeen, að hr. Smith neitaði að taka við ofangreindri ákæru og að hann sagði, að hann óskaði ekki eftir að skipa sér verjanda við réttarhöldin, sem halda á í Reykjavík hinn 2. september 1963.

sign. I. L. Sharp
Forstöðumaður Landbúnaðar- og sjávarútvegsskrifstofu Skotlands.

20. ágúst 1963."

IV.

Hinn 2. september 1963 var sakadómsmálið út af ætluðu fiskveiði- og siglingalaga- og hegningarlagabroti ákærða John Smiths þingfest í sakadómi Reykjavíkur, en með bréfi dómsins, dags. 29. ágúst 1963, var Gísli G. Ísleifsson hæstaréttarlögmaður skipaður verjandi ákærða. Áður hafði saksóknari ríkisins með bréfi, dags. 22. s. m., fallizt á það, eftir tilmælum dómsins, að sókn og vörn yrði látin fara fram í málinu, og var ákveðið, að málflutningur skyldi vera munnlegur, en saksóknari ríkisins tilkynnti dóminum, að embætti hans mundi annazt sókn málsins. Í þinghaldi 2. september 1963, er málið var þingfest, var ákveðið, að flutningur málsins skyldi fara fram þriðjudaginn 29. október 1963, klukkan 1400, en þá var málflutningi frestað eftir ósk skipaðs verjanda ákærða til fimmtudagsins 7. nóvember 1963, klukkan 1000. Í þinghaldi þann dag krafðist skipaður verjandi þess, að málinu yrði vísað frá dómi, og lagði fram skriflega

greinargerð um frávísunarkröfuna. Var þá ákveðið, að ákvörðun um, hvort eða hvenær málið yrði flutt að efni til, skyldi síðar tekin, er vitað væri, hver afstaða yrði tekin til frávísunarkröfunnar. Að ósk saksóknara ríkisins var greinargerð skipaðs verjanda send honum samkvæmt 124. gr. laga nr. 82/1961 um meðferð opinberra mála með bréfi, dags. 8. nóvember s.l. Saksóknari ríkisins sendi síðan dóminum greinargerð um frávísunarkröfuna, dags. 19. nóvember s.l., þar sem henni er mótmælt og þess krafizt, að henni verði hrundið. Greinargerð þessi barst skipuðum verjanda ákærða, sem síðan lagði fram viðbótargreinargerð, dags. 15. desember s.l. Var hún send saksóknara ríkisins með bréfi, dags. 30. s. m., en hann mótmælti enn frávísunarkröfunni með vísun til greinargerðar sinnar, dags. 19. nóvember s.l.

Skipaður verjandi ákærða byggir frávísunarkröfu sína í fyrsta lagi á því, að réttarfar í opinberum málum hér á landi, sbr. lög nr. 82/1961, heimili ekki, að menn séu dæmdir fjarverandi, in absentia, er eins stendur á og í sakadómsmáli því, sem höfðað hefur verið gegn ákærða John Smith, enda eigi ákvæði 113. gr. sbr. 126. gr. nefndra laga nr. 82/1961 einungis við um smávægileg brot, umferðarlagabrot, brot á lögreglusamþykktum og minni háttar hegningarlagabrot. Hér eigi þau ekki við, þar sem þeim verði ekki beitt, ef ætla megi, að brot varði meiru en 3000 króna sekt eða eignaupptöku, en fiskveiðibrot það, sem ákærða er gefið að sök, varði a.m.k. 190.000 króna sekt og siglingalagabrotið og hegningarlagabrotið a.m.k. varðhaldi. Þá segir verjandi svipaða reglu gilda bæði að dönskum og enskum lögum, og vísar í því sambandi til bréfs lögfræðinga sendiráðs Íslands í London, dags. 1. ágúst 1963, er að framan greinir, en af hálfu saksóknara ríkisins er því mótmælt, að lög annarra þjóða geti orkað á úrslit þessa máls.

Þá telur skipaður verjandi ákærða ákvæðum 114. gr. sbr. 129. gr. laga nr. 82/1961 eigi verða beitt til þess að réttlæta það, að efnisdómur verði kveðinn upp í sakadómsmálinu gegn ákærða, enda sé dvalarstaður hans kunnur, og hvorki hafi ákæra né kröfur verið birtar í Lögbirtingablaði samkvæmt 117. gr. laganna, auk þess sem ákærði hafi ekki komið fyrir dóm og því eigi játað sig hafa haft alla þá háttsemi, sem hann er borinn.

Af hálfu ákæruvalds er frávísunarkröfunni mótmælt, eins og fyrr getur. Í greinargerð saksóknara ríkisins, dags. 19. nóvember s.l., segir, að birting ákærunnar ásamt kvaðningu um að

mæta fyrir sakadómi Reykjavíkur virðist í alla staði hafa verið lögmæt bæði að íslenzkum og brezkum lögum. Ekki sé í lögum um meðferð opinberra mála nr. 82/1961 neitt ákvæði, er bjóði, að ákærði skuli koma fyrir dóm til þess að gefa skýrslu eða að hann skuli hafa verið yfirheyrður af lögreglu eða dómara, áður en dæmt sé í refsimáli á hendur honum. Í lögunum séu hins vegar tvö ákvæði, þar sem beinlínis er heimilað að dæma sökunaut fyrir þá hegðun, sem honum er gefin að sök, án þess að hann hafi komið fyrir dóm, þ. e. 126. gr. sbr. 113. gr. og 129. gr. sbr. 117. gr.

Um fyrra tilvikið, 126. gr. sbr. 113. gr., segir í greinargerð saksóknara ríkisins, að hér sé um reglu að ræða, sem eigi við um smávægileg mál, þar sem dómari geti að öllu leyti afgreitt málið af sjálfsdáðum, en sýni þó, að unnt sé að ljúka refsimáli með dómi, án þess að ákærði komi fyrir dóm, en þetta styðji það, að sakadómsmálið gegn ákærða verði dæmt að efni til.

Um síðara tilvikið, þ. e. 129. gr. sbr. 117. gr. laga nr. 82/1961, segir svo í greinargerð saksóknara ríkisins:

„Hér er einungis sett skilyrði til varnar því, að dómtekin séu mál á hendur sökunaut, sem óvíst er um, nema því aðeins að nokkuð strangra reglna sé gætt honum til verndar, og í þessari grein er ekkert kveðið á um, hvort ákærði þurfi að hafa komið fyrir dóm eða ekki, a.m.k. ekki að því er tvö síðari skilyrðin varðar (þ. e. 2. og 3. tl. 129. gr.). Enda er það hin almenna regla, sem kemur fram í 127. gr., 1. mgr., laganna, að dómari tekur mál til dóms, ef ákærði kemur ekki fyrir dóm, þegar þingfesta skal mál, enda standi ekki svo á, sem nánar segir í greininni. Þessi ákvæði eiga við, þegar ekki er um skipaðan verjanda að ræða, en hafi verjandi verið skipaður, virðist eigi skipta máli, hvort ákærði kemur fyrir dóminn sjálfur eða ekki, sbr. t. d. 121., 122. og 131. gr. laganna.

Í þessu máli, sem hér er fjallað um, er skipaður verjandi, og skiptir því eigi máli, hvort ákærði mætir við þingfestingu eða ekki. Það eina, sem skipt gæti máli, er, hvort nauðsynlegt sé, að ákærði hafi komið fyrir dóm til yfirheyrslu, áður en mál er dómtekið.“

Skipaður verjandi ákærða fullyrðir aftur á móti í framhaldsgreinargerð sinni, að ráð sé gert fyrir því í 121., 122. og 131. gr. laga nr. 82/1961, að ákærði hafi komið fyrir dóm, áður en verjandi er skipaður.

Þá segir nánar svo í greinargerð saksóknara ríkisins:

„Í 40. gr., 1. mgr., og 77. gr., 2. mgr., er að finna reglur um, að þeim, sem yfirheyrðir eru af lögreglu eða fyrir dómi og grunaðir eru um brot, sé óskylt að svara spurningum, er varða hina meintu refsiverðu hegðun. Það er þannig greinilegt, að framburður sökunauts um sakaratriði þarf ekki að liggja fyrir í máli á hendur honum, til þess að rannsókn þess megi teljast fulllokið, og dæmt verði í því.

Það, að ákærði hefur í máli þessu eigi komið fyrir dóm, getur því eigi haft neina úrslitaþýðingu, því svo hefði getað farið, að enda þótt hann hefði komið fyrir dóm, þá hefði hann eigi svarað neinum spurningum um málsatvik og rannsókn málsins eigi verið að neinu leyti fyllri en nú er.

Af ákæruvaldsins hálfu er því litið svo á, að fjarvist ákærða í máli þessu geti eigi varnað því, að dómur gangi um ákæruatriðin á hendur honum, og frávísun þess af þeirri ástæðu komi ekki til álita.“

Í framhaldsgreinargerð sinni telur skipaður verjandi ákærða með hliðsjón af 77. gr., 2. mgr. in fine, laga nr. 82/1961 röksemd saksóknara ríkisins fyrir því, að greinilegt sé, að framburður sökunauts um sakaratriði þurfi ekki að liggja fyrir í máli á hendur honum, til þess að rannsókn þess megi teljast fulllokið og dæmt verði í því, þýðingarlausa til að forða frávísun málsins, enda hafi þögn sökunauts ákveðna réttarfarslega þýðingu samkvæmt lagaákvæði þessu.

Aðra frávísunarástæðu málsins telur skipaður verjandi leiða af því, að eigi hafi verið um löglega eftirför varðskipsins eftir togaranum að ræða, þar eð eftirförin hafi slitnað við það, að varðskipið var stöðvað eftir áreksturinn milli skipanna í 6 mínútur, eins og fram komi í skýrslu Þórarins Björnssonar, skipherra á v/s Óðni, og er eftirförin hafi hafizt á ný, telur verjandinn togarann hafa verið kominn yfir sex sjómílna mörkin út á opið haf og undan íslenzkri lögsögu, enda hafi ákærði aldrei undir íslenzka lögsögu komizt.

Þessa frávísunarástæðu rökstyður skipaður verjandi ákærða nánar á þann veg, að varðskipið Óðinn hafi verið stöðvað í 6 mínútur eftir áreksturinn milli skipanna, en samkvæmt framburði Þórarins Björnssonar skipherra hafi togarinn siglt með 10—11 sjómílna hraða, og samkvæmt framburði Leons Einars Carlssonar, 2. stýrimanns á varðskipinu Óðni, hafi hann siglt með 11 sjómílna hraða, er notuð voru 75% af vélarafli togarans. Hann hafi sett á ferð klukkan 0526 laugardagsmorguninn

27. apríl s.l. og þá verið 1.25 sjómílur innan fiskveiðitakmarkanna, en níu mínútum síðar, eða klukkan 0535 hafi áreksturinn orðið milli skipanna og varðskipið verið stöðvað. Á þessum níu mínútum hafi togarinn farið 1.65 sjómílur, ef hann hefði allan þann tíma siglt á fullri ferð, en þegar tillit sé tekið til þess, að togarinn var í algerri kyrrstöðu í byrjun og síðan beygt í þeim tilgangi að sigla á duflið, minnki þetta allt nokkuð, svo að ætla megi, að togarinn hafi verið rétt um fiskveiðimörkin, er áreksturinn varð milli skipanna, og þó sennilega fyrir innan þau, er varðskipið var stöðvað í 6 mínútur, en á þeim tíma hafi togarinn farið 1.1 sjómílu og því verið kominn út fyrir sex sjómílna fiskveiðitakmörkin og út á opið haf, er eftirförin hafi hafizt af nýju.

Þá segir nánar m. a. svo í greinargerð skipaðs verjanda:

„Ég álít því, að um löglega eftirför hafi ekki verið að ræða, fyrst hún slitnaði, en það er viðurkennd regla, um "hot pursuit", að hún verður að vera "hot and continuous", eða, eins og ég þýði það, „þindarlaus og óslitin", og kemur reglan fram í 23. gr. samningsins um úthafið, sem gerður var í Genf 1958 og undirritaður var af Íslands hálfu, en þar segir m. a. í lauslegri þýðingu minni „og má því aðeins halda áfram út fyrir landhelgi eða viðbótarbelti, ef eftirförin hefur ekki slitnað".

Um þessa frávísunarástæðu, er skipaður verjandi færir fram máli sínu til stuðnings, segir svo í greinargerð saksóknara ríkisins:

„Af ákæruvaldsins hálfu er því haldið fram, að þótt varðskipið, sem veitti togaranum eftirför, neyddist til að stöðva í sex mínútur vegna árekstursins, þá hafi eftirförin alls ekki slitnað, enda sást togarinn frá varðskipinu, þegar varðskipið tók að sigla aftur, og aðeins var 1.1 sjómíla í milli skipanna í mesta lagi, og togarinn var þá enn a.m.k. 4.5 sjómílur innan íslenzkrar fiskveiðilögsögu samkvæmt reglugerð nr. 3/1961 um fiskveiðilandhelgi Íslands, 1. gr., sbr. lög nr. 44/1948, sem telst 12 sjómílur frá línu dreginni milli þargreindra grunnlínupunkta. Auglýsing nr. 4/1961 heimilar hins vegar brezkum togurum veiðar á tilteknum svæðum innan fiskveiðilögsögunnar milli 6 og tólf sjómílna markalínu á vissum árstímum, og togarinn var einmitt innan við slíkt undanþágusvæði, þegar varðskipið kom að honum. Samkvæmt 23. gr. samningsins um úthafið, sem gerður var í Genf 1958, en ekki hefur verið fullgiltur af Íslands hálfu, en sem hefur hins vegar tekið gildi milli ríkja, sem fullgilt hafa hann, er heimilt að hefja eftirför í viðbótarbelti (con-

tiguous zone), þegar um er að ræða brot á þeim réttindum, sem njóta verndar viðbótarbeltisins. Til frekari stuðnings því, að eftirförin sé í alla staði lögmæt, má benda á, að þegar varðskipið skýtur lausu skoti að togaranum kl. 0604, er togarinn enn a.m.k. 0.3 sjómílur innan 12 sjómílna fiskveiðimarkanna, það er innan íslenzkrar fiskveiðilögsögu.

Eftirförinni lauk þannig, að varðskipsmenn tóku togarann í sínar vörzlur og færðu hann til hafnar í Reykjavík. Skipstjóri hans, ákærði í máli þessu, strauk hins vegar af skipi sínu, eins og rakið er hér að framan.

Af ákæruvaldsins hálfu er því mótmælt, sem skipaður verjandi heldur fram í frávísunargreinargerð sinni, að ákærði hafi aldrei undir íslenzka lögsögu komizt. Ákærði, sem og skip hans, var undir raunverulegum yfirráðum íslenzkra löggæzlumanna, þótt ákærða tækist að sleppa undan þeim yfirráðum fyrir aðgerðir fulltrúa brezku krúnunnar.

Slíkur flótti undan löggæzlumönnum getur ekki varnað því, að mál ákærða verði tekið til meðferðar af íslenzkum dómstóli. Hvort ákærði verði dæmdur án þess að hafa komið fyrir dóm, er hins vegar atriði, sem fjallað er um hér að framan."

Með bréfi, dagsettu 12. nóvember s.l., fór saksóknari ríkisins þess á leit við Ingólf Þórðarson stýrimannaskólakennara, að hann reiknaði út eftirfarandi atriði, sem tilfærð verða orðrétt hér á eftir, í sambandi við siglingu varðskipsins Óðins og togarans Milwood, A 472, laugardaginn 27. apríl s.l.

„1. Hvað eru v/s Óðinn og b/v Milwood, A 472, komnir langt frá baujunni, þegar áreksturinn verður kl. 0525, miðað við 11 sjómílna hraða togarans, og hvað er togarinn þá langt innan eða utan 6 sjómílna fiskveiðimarka?

2. Hvað siglir togarinn langt, miðað við 11 sjómílna hraða, frá kl. 0535 til 0541?

3. Hvað er togarinn kominn langt frá baujunni kl. 0541, miðað við 11 sjómílna hraða, og hve langt utan eða innan 12 sjómílna fiskveiðimarka er hann þá?

4. Hvað er togarinn kominn langt frá baujunni kl. 0604, miðað við 11 sjómílna hraða, og hve langt utan eða innan 12 sjómílna fiskveiðimarka er hann þá?

Þegar fundinn er staður togarans á framangreindum tímum, miðað við fiskveiðitakmörk, sé miðað við, að hann fari skemmstu vegalengd frá stað duflsins út fyrir fiskveiðitakmarkalínur."

Í skýrslu Ingólfs Þórðarsonar, dags. 17. nóvember s.l., til

fulltrúa saksóknara ríkisins, segir, að hann hafi „sett út á sjókort nr. 30 staði þá, sem þér biðjið um, og mælt afstöðu þeirra til 6 og 12 sjómílna fiskveiðimarkanna samkvæmt spurningum yðar og í stefnu, sem er hornrétt á fiskveiðimörkin. Eftirfarandi útkomur fengust:

1. Togarinn Milwood, A 472, setur á ferð við bauju varðskipsins Óðins kl. 0526 samkvæmt dskj. nr. 2, og er því 9 mínútna sigling til kl. 0535, sem gefur 1.65 sjómílna vegalengd, miðað við 11.0 sjómílna hraða. Fjarlægð skipanna frá baujunni er því 1.65 sjómílur kl. 0535, og miðað við fyrrnefnda stefnu, gefur það togarann um 0.4 sjómílur fyrir utan 6 sjómílna fiskveiðimörkin.

2. Frá kl. 0535 til kl. 0541 er 6 mínútna sigling, miðað við 11.0 sjómílna hraða, fer togarinn á þeim tíma 1.1 sjómílu.

3. Frá kl. 0526 til kl. 0541 er 15 mínútna sigling, og miðað við 11.0 sjómílna hraða, er togarinn þá kominn 2.75 sjómílur frá baujunni og er þá staddur a) 1.5 sjómílur fyrir utan 6 sjómílna fiskveiðimörkin, b) 4.5 sjómílur fyrir innan 12 sjómílna fiskveiðimörkin.

4. Frá kl. 0541 til kl. 0604 er 23 mínútna sigling, sem gefur, miðað við 11.0 sjómílna hraða, 4.22 sjómílur, og er þá togarinn staddur um 0.3 sjómílur fyrir innan 12 sjómílna fiskveiðimörkin.

Stefna sú, sem sett er hornrétt á fiskveiðimörkin, er um 130° r/v, en í skýrslu frá varðskipinu Óðni eiga skipin að hafa haldið 115° til 130° stefnu r/v, en samkvæmt framburði eins af áhöfn togarans var siglt SAaS, sem er trúlega segulátt og samsvarar 124° r/v.

Þó að siglt hafi verið 124° r/v eða 125° r/v, sem er stefna á Sule Skerry, mundu fjarlægðir frá fiskveiðimörkunum breytast hverfandi lítið."

Í framhaldsgreinargerð sinni kveðst skipaður verjandi ákærða láta dóminn um að meta það, hvort ákærði hafi verið undir raunverulegum yfirráðum íslenzkra löggæzlumanna, eins og haldið er fram í greinargerð saksóknara ríkisins, en verjandinn telur þó fjarri lagi, að svo hafi verið, vísar í því sambandi til skýrslu Þórarins Björnssonar skipherra og segir, að þar komi einmitt skýrt fram, að ákærði hafi aldrei komizt undir nokkur yfirráð varðskipsmanna.

V.

Einn megintilgangur með útgáfu ákæruskjals, sbr. 115. gr. laga nr. 82/1961, og birtingu þess er, að sökunaut megi vera ljóst, hverjum sökum hann er borinn, og hver lagaákvæði hann er talinn hafa gerzt brotlegur við. Í 116. gr. nefndra laga segir m. a., að tilkynningar megi birta á sömu stöðum sem í lögum um meðferð einkamála í héraði nr. 85/1936 greinir, sbr. 95. gr. þeirra laga. Um heimili ákærða var kunnugt, er ákæruskjal var gefið út, og kemur því 117. gr. laga nr. 82/1961 eigi hér til álita, en hún fjallar um birtingu ákæru í Lögbirtingablaði, er óvíst er um þann mann, er kröfur skal á hendur gera, eða dvalarstað hans. Ákæruskjal var, eins og áður er rakið, tvívegis birt ákærða á heimili hans, bæði fyrir tilstilli brezkra stjórnvalda af embættismanni Skotlandsmálaráðuneytis og einnig af sýsluembættismanni, en í báðum tilvikum neitaði ákærði að taka við gögnum málsins, sem voru skilin eftir hjá honum í enskri þýðingu, og lýsti hann því jafnframt yfir, að hann óskaði ekki eftir því, að honum yrði skipaður verjandi. Verður ekki annað séð en ákæruskjalið hafi verið nægilega birt samkvæmt ákvæðum íslenzkra laga.

Ákvæði 113. gr. og 114. gr. laga nr. 82/1961 geyma heimild til handa dómara til að höfða mál af sjálfsdáðum án atbeina handhafa ákæruvalds og koma því að þessu leyti eigi til álita, varðandi frávísunarkröfu þá, sem hér er til úrlausnar, enda ákæruskjal gefið út af saksóknara ríkisins.

Ákvæði 126. gr. sbr. 113. gr. svo og ákvæði 129. gr. sbr. 117. gr. laga nr. 82/1961 heimila, að mál sé tekið til dóms í ákveðnum tilvikum og dæmt í því, þótt sökunautur komi ekki fyrir dóm, en ekkert ákvæði er í lögunum, sem bannar í öðrum tilvikum að taka mál til dóms og kveða upp í því dóm að efni til, þar sem sökunautur hefur ekki komið fyrir dóm.

Öllum tiltækum ráðum var beitt til þess að fá ákærða til að koma fyrir íslenzkan dómstól, eftir að hann komst undan í togaranum Juniper og brezka herskipinu Palliser fyrir tilstilli skipherra þess, og tjá sig um málavexti, en án árangurs. Hefði hann komið fyrir dóm hér á landi, gat hann og neitað að svara spurningum dómara og tjá sig um málavexti, sbr. 2. mgr. 77. gr. laga nr. 82/1961. Þá hefði og eigi verið skylda án óskar hans að skipa honum verjanda, nema ákveðið hefði þá verið, að mál hans skyldi sæta sókn og vörn, sbr. 80. gr. og 130. gr. laga nr. 82/1961, en mjög fátítt mun vera að hafa þann hátt

á, er mál út af ætluðum fiskveiðibrotum eru rekin fyrir héraðsdómi. Virðist mega hafa nokkra hliðsjón af þessu, er afstaða er tekin til frávísunarkröfunnar, en ekki verður annað séð en hagsmuna ákærða hafi verið gætt eftir föngum.

Eins og áður greinir, telur skipaður verjandi ákærða hann aldrei hafa komizt undir nein yfirráð íslenzkra löggæzlumanna. Þeir festu að vísu aldrei hendur á honum, enda gripu þeir ekki til þess ráðs að skjóta „föstu skoti" á togarann, þar eð skipherra herskipsins Palliser óskaði eftir, að beðið yrði með að stöðva togarann á þann hátt, þar sem hann efaðist ekki um, að unnt yrði að leysa málið, er hann væri kominn á vettvang, þótt reyndin yrði sú, að ákærði komst undan með aðstoð skipherra herskipsins, en frá því að varðskipið kom að togaranum og til þessa, verður ekki annað séð en varðskipsmenn hafi haft ráð ákærða í hendi sér.

Ekki verður fallizt á þá skoðun skipaðs verjanda ákærða, að eftirförin eftir togaranum hafi slitnað, er vélar varðskipsins Óðins voru stöðvaðar í nokkrar mínútur eftir árekstur skipanna, til að hægt væri að huga að skemmdum á varðskipinu, eins og áður er lýst, sbr. og fyrrgreinda bókun í véladagbók þess, enda voru skipin bæði innan 12 sjómílna fiskveiðilögsögu Íslands, er vélarnar voru stöðvaðar og eins, er þær voru aftur settar í gang og knúðu skipið áfram, sbr. álitsgerð Ingólfs Þórðarsonar stýrimannaskólakennara, sbr. og 23. gr. í áðurnefndum samningi frá 1958 um úthafið.

Þegar það er virt, sem hér undir þessum tölulið V segir, svo og að öðru leyti með vísun til málavaxta, verður frávísunarkrafan eigi til greina tekin.

Í greinargerð sinni um frávísunarkröfuna krefst skipaður verjandi ákærða hæfilegra málsvarnarlauna sér til handa vegna þessa þáttar málsins gegn ákærða. Þykir rétt, að fjallað verði um kröfu þessa í væntanlegum efnisdómi í máli þessu.

Ályktarorð:

Framkomin frávísunarkrafa er ekki tekin til greina.